

PROŠLOST

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu
historiju

Broj 43, godina XXII
maj, 2017. [str. 81-86]

© Monos 2017

Pokušaj atentata srpskih ekstremista sa Ozrena na Tajiba Omerdića, načelnika Službe javne bezbjednosti u Gračanici, 7. 3. 1992.

Prof. dr. Omer Hamzić

U prilogu se govori o terorističkim akcijama srpskih ekstremista po Gračanici u proljeće 1992. koje se, kao i u drugim gradovima BiH pojačavaju nakon referenduma za nezavisnu i suverenu BiH, 28. 2. i 1. 3. 1992. godine. U fokusu je teroristički napad, izveden 7. 3. 1992. godine na jedan ugostiteljski objekt u centru grada i na porodičnu kuću tadašnjeg načelnika Službe javne bezbjednosti Gračanica Tajiba Omerdića, koji je prethodno prozvan kao “tuđmanovac” i tako bio već označen kao meta u jednom listu JNA. Koliko god su unosile strah i neizvjesnost u narodu, ove akcije su, kako se pokazalo i na primjeru Gračanice, potakle bosanske patriote u organima vlasti da, “kupujući vrijeme”, ubrzaju pripreme za odbranu. U konkretnom slučaju, na prijedlog Savjeta za narodnu odbranu, Skupština opštine Gračanica, 8. 3. 1992. godine donosi odluku da izvrši mobilizaciju rezervnog sastava policije.

Ključne riječi: Gračanica, Tajib Omerdić, rezervna policija, teroristički napad, Skupština opštine.

U rano proljeće 1992. godine rat u BiH sve je bio bliži. Vijesti o tragediji Muslimana Krajine i istočne Bosne uznemiravale su muslimansko stanovništvo na ovom području i izazivale opštu napetost. Žestoko se pucalo “na vratima Bosne” u Bosanskom Brodu, dok su u Dobruju jedan za drugim letjeli u zrak poslovni objekti i

kuće imućnih i uglednih Muslimana Dobojlija. Uprkos opštoj zabrinutosti, u Gračanici su se ipak, "mira radi", tolerisale sitne provokacije i izazovi četnika koji su slobodno vršili ozrenskim selima, pretresali putnike i vozila, zaustavljali autobuse, a sve to pod zaštitom i u ime JNA. U martu 1992. godine četnici prelaze Spreču, prugu, magistralni put i u svom stilu počinju pripremati teren za "oslobađanje" Gračanice.

Pozitivno izjašnjavanje građana BiH, pa i opštine Gračanica na referendumu za nezavisnu i suverenu državu BiH, 29. februara i 1. marta 1992. godine, pripadnici SDS-a i srpski šovinisti i četnici doživljavaju kao težak politički poraz. Zato napuštaju do tada primjenjivane metode otvorene političke opstrukcije, pojačane pritiscima JNA i četničkih dobrovoljačkih odreda sa Ozrena i prelaze na klasične terorističke akcije po Gračanici. Počelo je "omekšavanje terena" za otvorenu agresiju i završni obračun koji se ubrzano pripremao. Mjesec mart 1992. godine protekao je u znaku podmuklih bombaških akcija SDS-a po Gračanici. Ova organizacija konačno otkriva svoje pravo lice, ali i naliče jedne politike koja će uskoro zapaliti ratni požar i na ovom području.

Zbog svega što se oko njih događalo Gračanlije, kao i ostali građani BiH tih dana, nisu mogli imati miran san. Snažna detonacija koja je negdje oko pola sata iza ponoći, 7.3.1992. godine, odjeknula iz centra grada razbudila je i one koji su spavali najčvršćim snom, a sve ostale upozorila da najgore tek dolazi. Podmetnutim eksplozivom teško je oštećena poznata poslastičarnica "Šeherzada", vlasništvo jednog građanina albanske nacionalnosti u samom centru Gračanice. Odmah zatim izvršen je napad tromblonima na porodičnu kuću tadašnjeg načelnika Stanice javne bezbjednosti Tajiba Omer-

dića, neposredno kraj puta Doboj-Tuzla u Stjepan Polju. U pokušaju atentata, kuća je znatno oštećena, a Omerdić je, srećom, ostao nepovrijeđen.¹

Slučajno ili ne ovaj napad na načelnika Omerdića najavljen je samo dan ranije u listu JNA "Narodna armija" u opširnom članku "Uzavrela dolina Spreče" u kojem su sve te burne događaje oko Gračanice iz svog ugla "propratili" obavještajni organi JNA (KOS) kao glavni igrači i inspiratori destabilizacije i uništenja BiH kao samostalne države. Posljednji podnaslov u tom tekstu glasi: "Kolo vođa-Tajib Omerdić". U njegovoj završnici, autor je Omerdića, skoro bez ikakvog uvijanja označio kao metu, koju će uništiti, "zna se ko i kada". U uzavreloj atmosferi, dok su se ratne trube već oglašavale u dubini Ozrena, pojedine rečenice u ovom članku bile su više od obične propagande i prijetnje: "Srpski živalj je još 'na nogama'. Traže da se oteto oružje vrati vojnoj patroli i da Tajib Omerdić, načelnik Službe javne bezbjednosti, podnese ostavku. Dat je i rok od 15 dana. Ako se ne ispuni, eto nove nevolje. Organizator svih nemira je baš načelnik. Kažu, učinio je sve što je bilo u njegovoj moći da dođe do podvojenosti u redovima MUP-a, gdje su, inače, pretežno zaposleni ljudi muslimanske nacionalnosti i gdje sada milicioneri srpske nacionalnosti obavljaju sitne zadatke.

Omerdić je na ovu dužnost došao prije godinu dana iz Hrvatske i ne slučajno. Školovao se u Zagrebu, a službovao kao radnik MUP-a i ima trosoban stan u Jastrebarskom. Isto tako govori se da se u redove MUP-a ubacio ne mali broj hrvatskih mupovaca koji su nosioci indoktrinacije i svih drugih negativnih pojava i zavada Muslimana i Srba na tom prostoru."²

Ako ovo nije bila narudžba za uklanjanje i ubistvo Omerdića, zasigurno je bila inspiracija onima koji su naredili i koji su izvršili

1 Vidi opširnije u: Omer Hamzić, Omer Hamzić "Uzavrela dolina Spreče" u predvečerje rata 1992. (povodom 20-te godišnjice početka rata za BiH), *Gračanički glasnik* br. 33, Gračanica, 2012., str. 48 - 58

2 Nenad Josić, *Uzavrela Dolina Spreče, Narodna armija*, Beograd, 6. 3. 1992., str. 18

napad na njegovu porodičnu kuću u gluho doba, između 6. i 7. marta 1992. godine s ciljem da ga ubiju. Školski primjer subverzivnog djelovanja i podrivanja jedne države uoči pokretanja otvorene oružane kampanje za njeno uništenje.

Brzo će se pokazati da tih dana ništa nije bilo slučajno.

Nakon ovakvih i sličnih subverzivnih akcija na opštini Gračanica, tih dana obično se reagovalo sazivanjem i održavanjem sjednica Savjeta za narodnu odbranu koji se sve više pretvarao u pukog registratora nemilih događaja. Sjednica Savjeta sazvana je i povodom bombaške terorističke akcije koja je izvedena 7. 3. 1992. godine toga dana negdje iza pola noći na poslastičarnicu "Šeherzada" u centru Gračanice, a dva sata kasnije i bombaški napad na kuću načelnika SJB Tajiba Omerdića.³

O tome šta se stvarno desilo, kratku informaciju dao je na početku sjednice predsjednik opštine Hazim Vikalo: *"Danas oko 01.30 sati odjeknula je snažna eksplozija u centru grada u kojoj je stradala poslastičarnica 'Šeherzada'. Nešto malo kasnije oko 3.10 sati napadnuta je kuća načelnika Službe javne bezbjednosti Tajiba Omerdića u Stjepan Polju. Na kuću je ispaljena kumulativna mina s ciljem da se ubije načelnik na spavanju. Ispaljenje je izvršeno iz teretnog vozila ili jednog manjeg vojnog vozila koje je nakon terorističkog čina odjurilo prema gradu, ali na punktu na raskrsnici nije registrovano, što znači da je promijenilo pravac."*

Uključujući se u raspravu, ove terorističke akte Tarik Rešidbegović je povezao sa izjavama Radovana Karadžića koji je u jednom svom govoru ocijenio da je ovaj (naš) kraj suviše miran, da se ništa ovdje ne događa, i na taj način praktično ohrabrio teroriste.

Predložio je da se na opštini proglasi vanredno stanje. Branislav Marušić (predsjednik Izvršnog odbora Opštine) je u svojoj diskusiji rekao da mu je teško zbog svega ovoga što se dogodilo jer to nije primjereno razumnim ljudima, a zatim predložio da se aktivira cjelokupan sastav rezervne milicije. Spahić Ahmet (predsjednik Mjesne zajednice Gračanica) se založio za pojačanu kontrolu na svim objektima, a Galib Ahmetašević, po ko zna koji put, ponovio da treba poduzeti sve kako bi se narod zaštitio. Pozvao je predsjednika opštine i lidere SDA i SDS da se povodom tih događaja oglase narodu putem talasa lokalne radio-stanice. I Nedžad Moralić je sve ove događaje, koji su, po njemu, bili posljedice nefunkcionisanja civilne vlasti, povezao sa pomenutom izjavom Radovana Karadžića koja je praktično značila poziv za rat. *"Narod će ovo trpjeti samo do određene granice"*, upozorio je Moralić i zatražio pojačano angažovanje milicije na zaštiti građana. Uzimajući riječ, Duško Smajić (istaknuti aktivista SDS iz Gračanice, inženjer u Bosna azbestu) je u svom izlaganju nadugo i naširoko govorio o najavi 9. marta u Srbiji (demonstracije), pominjao ramazan, zaprijetio građanskim ratom u ovom kraju, ukoliko se aktivira rezervni sastav milicije itd. Svoju diskusiju završio je u vrlo oštrom tonu i upirući prstom u načelnika Službe javne bezbjednosti Tajiba Omerdića, ucjenjivački, upozorio: *"Neću da sjedim sa ovim ovdje ustašom"*. Da ne ostane dužan, Omerdić mu je na isti način uzvratio: *"Ti si četnik, tebi i onako ovdje nije mjesto"*. Nakon toga je suočio prisutne s nevjerojatnom činjenicom i prvi put javno upozorio – da Stanica javne bezbjednosti u Gračanici uopšte ne funkcioniše.

Nakon ove neprijatne replike, Ejub Hodžić (poslanik Republičke skupštine, SDA) je po-

3 Sada nešto u izmijenjenom sastavu: Vikalo Hazim (predsjednik opštine), Ahmetašević Galib (sekretar Sekretarijata za NO), Omerdić Tajib (načelnik SJB), Tinjić Mustafa (aktivista SDA), Moralić Nedžad (potpredsjednik Izvršnog odbora opštine Gračanica), Puškar Osman (komandant OpŠTO, Pejić Sreten (potpredsjednik opštine), te Rešidbegović Tarik kao narodni poslanik.

kušao, smirujućim tonom i već poznatim činjenicama, dokazati da inspiratori i izvršioци ovih nedjela potiču, nažalost, iz reda srpskog naroda. Ocijenivši da treba učiniti sve kako bi vlast funkcionisala, predložio je da se u slijedeći ponedjeljak (9. marta) održi vanredna sjednica Skupštine opštine s ciljem da se usvoje mjere za efikasnije funkcionisanje vlasti na opštini. Bez obzira na reakcije članova Savjeta iz reda srpskog naroda, i on se založio za to da se mobiliše sva milicija rezervnog sastava u cilju zaštite građana, bolje kontrole putnih pravaca i obezbjeđenja vitalnih objekata.

I Sreten Pejić, ove događaje okarakterisao je kao terorističke akte, čije počinioce treba što prije pronaći, ali nije bio za to "da se narod diže" tj. rezervna milicija "jer bi to neko me odgovaralo."

Velid Harčin (član Izvršnog odbora Opštine Gračanica, istaknuti aktivista SDA) je rekao da svi ti događaji nisu slučajnost, a dešavaju nam se kao da uopšte nema ni vojske ni milicije, odnosno legalnih organa vlasti. Zatim je govorio o vojnoj organizaciji na opštini i založio se da Služba javne bezbjednosti kontroliše magistralni put.

Obavijestivši prisutne da se sa vojskom teško dogovarati i koordinirati zajedničke akcije, pa i uspostavljanje zajedničkih funkcija, predsjednik opštine Hazim Vikalo je ponovio da je cilj napada na kuću načelnika Službe javne bezbjednosti Tajiba Omerdića bio njegova likvidacija. Zaključujući sjednicu, predložio je (1) da se podigne (mobiliše) kompletan sastav rezervne milicije na teritoriji opštine, (2) da se pojača obezbjeđenje objekata od posebnog značaja u svim mjesnim zajednicama, (3) da se ograniči rad ugostiteljskih objekata do 22 sata i, konačno, (4) da se građanstvo pozove na budnost i saradnju sa radnicima milicije na opštini.

U službenom zapisniku sa ove sjednice formulisana su sljedeća tri zaključka:

"1. Obezbjediti zajedničku kontrolu auto-puta Doboj-Tuzla sa milicijom i vojskom

na određenim punktovima na području opštine, da vojska preuzme mjere u pružanju pomoći civilnoj vlasti u otkrivanju počinilaca krivičnih djela i da se preduzmu mjere na pronalaženju otete vojne opreme i da se ista vrati vojsci, te da se spriječi zaustavljanje vojnih vozila na magistralnom putu. Rok: odmah;

2. Mobilisati cjelokupan rezervni sastav milicije (100%) na području Opštine Gračanica. Rok za izvršenje gore navedene mobilizacije je-ODMAH;

3. Ograničava se rad ugostiteljskih objekata na području opštine Gračanica do 22 sata zbog pogoršanja političko-bezbjednosne situacije na opštini. Rok: odmah."

Da bi se situacija što prije smirila, nakon sjednice Savjeta, upriličen je hitan sastanak službene delegacije Opštine Gračanica, sa generalom Jankovićem u Tuzlanskom korpusu JNA.. Na čelu delegacije iz Gračanice bio je predsjednik Opštine Hazim Vikalo, koji je u kraćim crtama upoznao generala Jankovića o bezbjednosnoj situaciji na području Gračanice: Tokom sastanka svi prisutni su se deklarativno zalagali za očuvanje mira koji je bio ugrožen posljednjim terorističkim aktima na opštini. Predstavnici opštine iznijeli su generalu Jankoviću sljedeće zahtjeve: (1) da im JNA pruži pomoć u sprečavanju novih terorističkih akata, (2) da podrži ponovnu uspostavu civilne vlasti na cijeloj opštini, uključujući i područje Ozrena i (3) da spriječi "neobuzdano" ponašanje rezervista koji su tih dana prolazili vojnim vozilima putem Doboj-Tuzla. Odgovarajući na zahtjeve, general Janković je prvo zatražio da se vrati oružje sa barikada, "jer ako se bude tolerisalo bezakonje, stanje će se i dalje pogoršavati". Odbio je da pomogne uspostavljanje civilne vlasti u srpskim naseljima iako je tamo bila već stacionirana vojska s obrazloženjem da vojska ne vrši "uređivanje vlasti", a što se tiče rezervista, rekao je da su oni i sami poduzimali neke mjere, ali je "njihovo ponašanje

samo posljedica stanja stvorenog na ovom području.”

Glavni rezultat ovog sastanka ipak je bio, bar donekle, usaglašen stav obje strane (i opštinarina i JNA) da se izvrši mobilizacija rezervnog sastava milicije na općini. Uz to je dogovoreno da vojska i milicija uspostave zajedničke patrole na magistralnom putu, zatim da se vrati oduzeto oružje i oprema od vojske, da se vojna vozila ne zaustavljaju duž puta i, napokon da se vojska neće miješati u civilne poslove.

Povodom terorističkog akta u centru Gračanice i pokušaja atentata na načelnika SJB Tajiba Omerdića, odmah sutradan, 8. 3. 1992. godine sazvana je i vanredna sjednica Skupštine opštine, kao i u ranijim slučajevima, samo sa jednom tačkom dnevnog reda: *Bezbjednosno-politička situacija na području opštine.*

Nakon burne rasprave, Skupština je podržala prezentirane zaključke sa sjednice Savjeta za narodnu odbranu, koja je i održana povodom spomenutih terorističkih akata

Dan ranije usvojeni zaključak Savjeta za narodnu odbranu da se “diže” rezervni sastav milicije, i pored svih mogućih natezanja, osnažen je podrškom Skupštine opštine što je bilo od velikog značaja za dalje organizovanje odbrane na opštini Gračanica. (vidi prvu stranu Zapisnika u prilogu)

Prema zapisniku sa te sjednice, mogao bi se izvući zaključak da se situacija, već na samoj sjednici, počela smirivati. Svi su osuđivali terorističke akte, pozivali na mir i toleranciju.

Valjda je “za rad tog mira”, načelnik SJB Tajib Omerdić smijenjen samo dvadesetak

dana nakon terorističkog napada srpskih terorista na njegovu kuću s ciljem da ga likvidiraju i zauvijek “smire”. Ispravka – nije smijenjen već poslat u mirovinu, 1. 4. 1992....

Utisak o nekom smirivanju u Gračanici bio je, ipak, samo privid.

SUMMARY

An Attempt of Tajib Omerdic's Assassination, the Chief of Police in Gracanica, by the Serbian extremists from Ozren, on 7th March, 1992.

The paper discusses about the terrorist actions of Serbian extremists around Gracanica in the spring of 1992, which intensify after the referendum for the independent and sovereign Bosnia and Herzegovina, on 28th February and 1st March 1992, as well as in other cities of Bosnia and Herzegovina. The focus of it was the terrorist attack carried out on 7th March, 1992 at a cafe bar in the city center and at the family house of the then Chief of the Public Security Gracanica, Tajib Omerdic, which had been previously marked as a target in certain document of the JNA. These actions, no matter of instilling the fear and uncertainty in the people, encouraged Bosnian patriots in the government to speed up the preparations for the defense by buying time, as shown in the example of Gracanica. In this case, at the proposal of the National Defense Council, the Municipal Assembly of Gracanica makes the decision to perform the mobilization of the reserve police on 8th March, 1992.

Keywords: Gracanica, Tajib Omerdic, the reserve police, terrorist attack, The Municipal Assembly.

Z A P I S N I K

NA TREĆE VANREDNE SJEDNICE SKUPŠTINE OPŠTINE GRAČANICA
OD 12. DO 13. MARTA 1992. GODINE U DOMU
GRAČANICI

Sjednica je počela sa radom u 10,00 časova.

Sjednicu je sazvao i istom predsjedavao predsjednik Skupštine opštine dok je zapisnik vodio sić.

Predsjedavajući je konstatovao da sjednici potrebna većina odbornika za punovažno raspravljanje i odlučivanje.

Prilikom spravnjavanja, po spisku prisutnih i odbornika, zapisničar je utvrdio da sjednici od 70 je 55 odbornika.

Sa ove sjednice odsutni su odbornici: Nada Lazić iz SDS, Veselinko Zilić iz SDS, Sreto Marjanović iz SDS, iz SDS, Drago Đurić iz SDS, Boško Đurković iz SDS, iz SDS i LS, Seval Dženanović iz SDA, Ehem, Budo iz SDA, Ahmed, Ahmetović iz SDA, Izudin Brkićević iz SDA, Miloš Milošević iz SDP, Ljuban Jovanović iz SDP, Sead Mujadžić, iz SDP i Ilićko Petrović iz SDP.

Za ovu sjednicu, na prijedlog predsjedavajućeg, usvojen je sljedeći

D N E V N I R E D:

1. POLITIČKO-BEZBJEDONOSNA SITUACIJA NA PODRUČJU OPŠTINE GRAČANICA.

Rad po utvrđenom dnevnom redu:

T a č k a - 1:

POLITIČKO-BEZBJEDONOSNA SITUACIJA NA PODRUČJU OPŠTINE GRAČANICA.

U uvodnoj riječi Hazim Vikalo naveo je osnovne razloge sazivanja vanredne sjednice, a to su napad na stambeni objekat Tajiba Omerdića i ubacivanje eksplozivne naprave u vlastičaru "Seherzada". Zatim je upoznao odbornike da je na sjednici Savjeta za narodnu odbranu i da su predloženi određeni zaključci koje je pročitao.

Zatim je Tajib Omerdić, načelnik SJB podnio izvještaj o događajima koji su uzrokovali pogoršanje političko-bezbjedonosne situacije na području opštine Gračanica.

U raspravi su učestvovali:

Ahmed Spahić, kao član Savjeta za NO ističe da je pokušavao svojim učešćem u radu da bude koristan, a to je očuvanje ustavnosti i zakonitosti, djelovanje vlasti, očuvanje javnog reda i mira da bi se prevladala teška ekonomska situacija. Prvi sastanak Savjeta dobio je kao mjesto na kojem su građani uputili opravdane kritike na ubacivanje vojnih rezervista. Pritisak barikadama je bio na funkci-